

Ο Απ. Παύλος ως άγγελος εξηγητής! (Darko Krstic, Δρ. Θεολογίας)

/ [Πεμπτούσία](#)

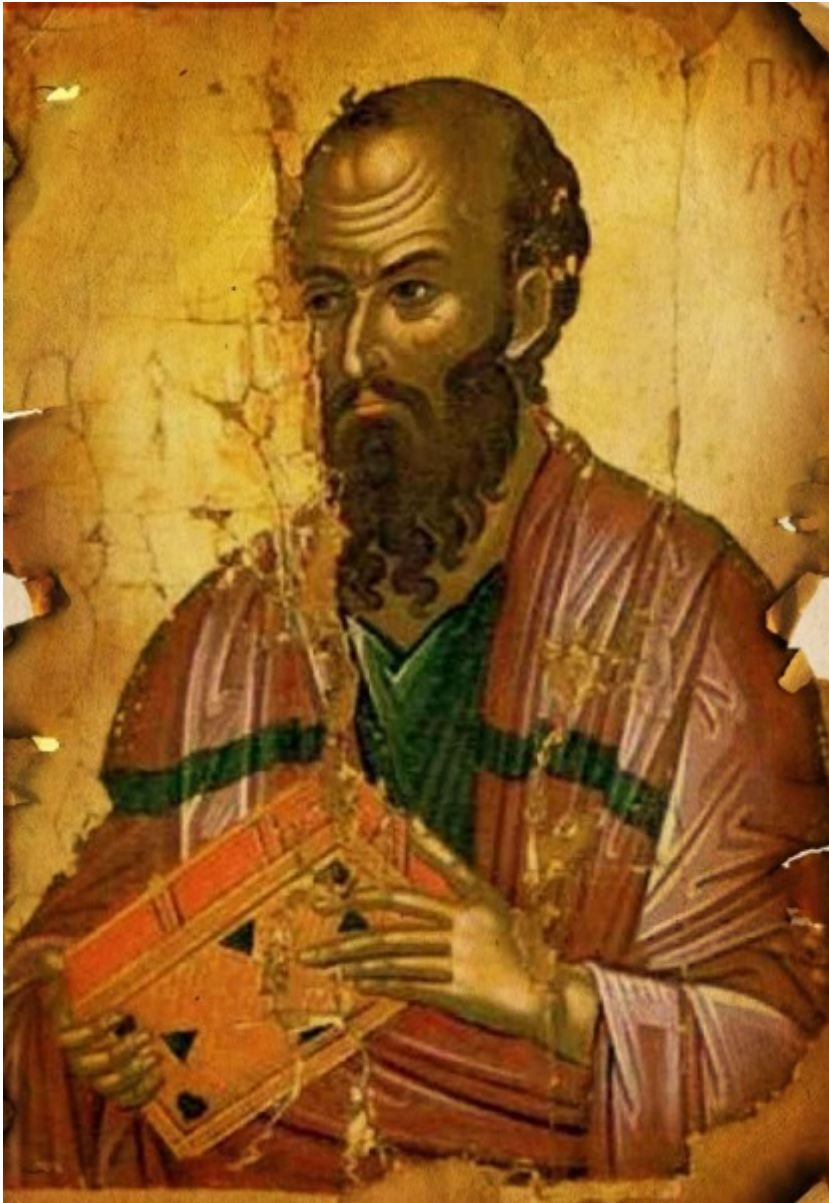
Ο Απόστολος Παύλος ως ο αποκαλυπτικός άγγελος εξηγητής (angelus interpres) στην προς Γαλάτας επιστολή*

[Serres_256](#) or type unknown

**Εισήγηση στο 13ο διεθνές συνέδριο της Ελληνικής Εταιρείας Βιβλικών Σπουδών στις Σέρρες (7-9 Νοεμβρίου 2014)*

Τις τελευταίες δεκαετίες η θεολογική έρευνα της προς Γαλάτας επιστολής ασχολήθηκε σοβαρά με το θέμα του αποκαλυπτικού υποβάθρου της επιστολής. Βέβαια, αυτό δεν σημαίνει ότι στην εν λόγω επιστολή ενυπάρχουν όλα τα στοιχεία της αποκαλυπτικής κοσμοθεωρίας ούτε ότι το κείμενό της είναι οργανωμένο στα διηγηματικά πρότυπα ενός καθαρά αποκαλυπτικού κειμένου. Με άλλα λόγια, εκ πρώτης όψεως δεν υπάρχει ομοιότητα ανάμεσα στην προς Γαλάτας επιστολή και π.χ. στην Αποκάλυψη του Ιωάννη. Αυτό, όμως, δεν διαβεβαιώνει εκ των προτέρων τον ισχυρισμό ότι η προς Γαλάτας επιστολή δεν μπορεί να ενταχθεί στα βιβλικά κείμενα με αποκαλυπτική αντίληψη για τον Θεό, για τον άνθρωπο και για τη φύση του χρόνου. Εξάλλου, η ποικιλία των αποκαλυπτικών κειμένων, τόσο στη Βίβλο όσο και στην εξωβιβλική γραμματεία, μαρτυρεί ότι η αποκαλυπτική αντίληψη εκφραζόταν ποικιλοτρόπως και σε διαφορετικές κοινωνικές και ιστορικές συνθήκες. Όπως παρατηρεί ο καθηγητής Καϊμάκης, «όσον αφορά το περιεχόμενό τους, τα κείμενα αυτά έχουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά, τα οποία φυσικά δεν εμφανίζονται όλα ανεπτυγμένα στον ίδιο βαθμό σε κάθε αποκαλυπτικό βιβλίο» (Δ. Καϊμάκης). Η ανίχνευση μερικών από τα κοινά αποκαλυπτικά στοιχεία στην επιστολή προς Γαλάτας, που θα είναι το πρώτο μέρος αυτής της διάλεξης, θα καθιστούσε ως βάσιμη την υπόθεση για το αποκαλυπτικό υπόβαθρό της, παρόλο που η επιστολή δεν έχει την διηγηματική δομή ενός κλασικού αποκαλυπτικού κειμένου. Στο δεύτερο μέρος αυτής της διάλεξης θα ασχοληθώ με το ρόλο του Παύλου σε αυτό το αποκαλυπτικό πλαίσιο της επιστολής, δηλαδή στη θέση που ο

Παύλος δίνει στον εαυτό του στο κοσμικό δράμα της επιστολής.

A) Τα αποκαλυπτικά χαρακτηριστικά της επιστολής

Η ίδια η κειμενική δομή της επιστολής συνηγορεί για το αποκαλυπτικό πλαίσιο της. Ο Παύλος ανοίγει την επιστολή με σαφή αποκαλυπτική αναφορά στον αιώνα του ενεστώτος, στο οποίο κυριαρχεί το κακό, όταν περιγράφει το σωτηριολογικό έργο του Χριστού: «χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ αἰῶνος τοῦ ἐνεστώτος πονηροῦ» (Γαλ 1,3-4). Στη συνέχεια ο Παύλος δεν εξηγεί ρητά σε ποια πραγματικότητα μεταφέρθηκαν οι χριστιανοί, αλλά είναι εύλογο να υποθέσουμε ότι απελευθερώθηκαν από την κυριαρχία του κακού στον παρόντα αιώνα και ότι τώρα ζούνε στον αποκαλυπτικό καινό αιώνα του Πνεύματος. Όμως, ο Παύλος κατακλείει την επιστολή με την αναφορά στην καινή κτίση (Γαλ 6,15), που αντιστοιχεί στον αποκαλυπτικό καινό αιώνα, και στο οποίο τώρα ζούνε οι

χριστιανοί της Γαλατίας. Επομένως, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι ο Παύλος ανοίγει και κλείνει την Επιστολή με τις αναφορές στην αποκαλυπτική διαίρεση του χρόνου, δηλαδή στον πονηρό αιώνα του ενεστώτα και στον αποκαλυπτικό καινό αιώνα. Με άλλα λόγια, ο Παύλος πλαισιώνει το κείμενο της επιστολής με την κλασική αποκαλυπτική αντίληψη του χρόνου. Έτσι προσδίδει στην επιστολή του τον αποκαλυπτικό παγκόσμιο χαρακτήρα, γιατί ο κειμενικός χρόνος της επιστολής εμπεριέχει και τους δύο αποκαλυπτικούς αιώνες, δηλαδή το σύνολο του χρόνου.

Ο Παύλος συγκεκριμενοποιεί αυτή την αποκαλυπτική διαίρεση του χρόνου στο Γαλ 3,22-23: «συνέκλεισεν ἡ γραφή τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσιν. Πρὸ τοῦ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίστην ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα συγκλειόμενοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστην ἀποκαλυφθῆναι». Σε αυτούς τους δύο στίχους χρησιμοποιεί δύο φορές το ρήμα «συγκλείω» με καθολική σημασία περιγράφοντας το νόμο που χρονικά συμπεριλαμβάνει όλους τους ανθρώπους στον πονηρό αιώνα, μέχρι τη στιγμή της εμφάνισης του Χριστού. Επομένως, ο Παύλος διαιρεί χρονικά την ιστορία στον παλιό αιώνα του νόμου και στον καινό αιώνα της πίστες και του Χριστού, συγκεκριμενοποιώντας έτσι την αποκαλυπτική διαίρεση του χρόνου.

Από την τελευταία λέξη του Γαλ 3,23 διαφαίνεται το κύριο χαρακτηριστικό της αποκαλυπτικής κοσμοθεωρίας και γραμματείας, το οποίο σηματοδοτεί την αλλαγή των δύο αιώνων-η θεία αποκάλυψη. Μόνο ο Θεός μπορεί να διακόψει τη συνέχεια του πονηρού παρόντα αιώνα και με την αποκάλυψή Του να εισαγάγει τον καινό αιώνα. Η αποκαλυπτική ενέργεια του Θεού, με την οποία πραγματοποιεί την αλλαγή των δύο αιώνων, είναι η αποστολή του Υιού Ιησού στην αποκαλυπτικά προκαθορισμένη χρονική στιγμή: «ὅτε δὲ ἦλθεν τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ» (Γαλ 4,4). Πιο συγκεκριμένα, η ανάσταση του Ιησού εκ νεκρῶν είναι το αποκαλυπτικό γεγονός που εισάγει την αλλαγή των δύο αιώνων, απολύτως σύμφωνα με την αποκαλυπτική γραμματεία, στην οποία η ανάσταση των νεκρῶν είναι ένα σημαντικό χαρακτηριστικό.

Αν η αποκάλυψη του θείου μυστηρίου είναι το σήμα κατατεθέν της αποκαλυπτικής κοσμοθεωρίας, τότε είναι αξιοπρόσεχτο ότι σε όλες τις άλλες περιπτώσεις που το κείμενο της προς Γαλάτας επιστολής αναφέρεται στην θεία αποκάλυψη βρίσκουμε τον ίδιο τον Παύλο ως τον παραλήπτη αυτής της αποκάλυψης. Στο Γαλ 1,11-12 διαβάζουμε: «τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ...οὐκ ἔστιν κατὰ ἄνθρωπον οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτὸ οὔτε ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ο Παύλος ισχυρίζεται ότι το κήρυγμά του δεν είναι αποτέλεσμα ανθρώπινης διδασχής, αλλά το αποκαλυπτικό γεγονός του καινού αιώνα. Με τη γενική «Ἰησοῦ Χριστοῦ» ο Παύλος εννοεί ότι η αποκαλυπτική

ενέργεια έχει τον Χριστό ως υποκείμενο ή ως αντικείμενο; Την απάντηση την δίνει ο ίδιος ο Παύλος μερικούς στίχους παρακάτω: «ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ θεὸς...ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν» (Γαλ 1,15-16). Είναι σαφές ότι ο Θεός αποκαλύπτει τον Χριστό, ο οποίος είναι το αντικείμενο της θείας αποκαλυπτικής ενέργειας με τον Παύλο να λειτουργεί ως παραλήπτης της θείας αποκάλυψης. Είναι σημαντικό να διαπιστώσουμε ότι ο απόστολος Παύλος είναι ο locus της θείας αποκάλυψης, πράγμα που διαβάζουμε και στο Γαλ 2,2, όταν ο Παύλος αναφέρεται ότι «κατὰ ἀποκάλυψιν» ανέβηκε στα Ιεροσόλυμα για να συναντήσει τους λοιπούς αποστόλους και για να τους πείσει για την ορθότητα του ευαγγελίου του. Στο ίδιο μήκος κυμάτων βρίσκεται η δήλωση του Παύλου: «ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός» (Γαλ 2,20).

Παρόλο που στην επιστολή προς Γαλάτας υπάρχουν και άλλα αποκαλυπτικά χαρακτηριστικά (π. χ. η αποκαλυπτική αναφορά στο Πνεύμα, η χρήση των αποκαλυπτικών αντιθέσεων, η αναφορά στην άνω Ιερουσαλήμ) πρέπει να σημειωθούν και οι διαφοροποιήσεις από την κλασική αποκαλυπτική γραμματεία. Πρώτα απ' όλα, δεν υπάρχει επεξεργασμένη συνέχεια των ιστορικών γεγονότων που θα οδηγήσουν στην αποκαλυπτική επέμβαση του Θεού. Δεύτερον, η ουσιαστική διαφορά με όλες τις υπόλοιπες αποκαλύψεις εντοπίζεται στη θέση του «αφηγητή» σε σχέση με την αποκαλυπτική διαίρεση του χρόνου. Σε αντίθεση με τις παλαιοδιαθηκικές αποκαλύψεις, όπως και με την Αποκάλυψη του Ιωάννη, ο Παύλος και η κοινότητά του στη Γαλατία βρίσκονται ήδη στον αποκαλυπτικό καινό αιώνα, δηλαδή από την άλλη πλευρά της διαχωριστικής γραμμής ανάμεσα στους δύο αποκαλυπτικούς αιώνες. Αυτό το γεγονός μας εξηγεί και την πρώτη διαφοροποίηση, γιατί μια επεξεργασμένη συνέχεια των ιστορικών γεγονότων που θα οδηγήσουν στην αποκαλυπτική επέμβαση του Θεού είναι περιττή στην περίπτωση της «πραγματοποιηθείσας αποκαλυπτικής» του αποστόλου Παύλου στην προς Γαλάτας Επιστολή.

Image not found or type unknown

B) Ο αποκαλυπτικός ρόλος του Παύλου

Είδαμε προηγουμένως ότι η προς Γαλάτας επιστολή έχει έντονα αποκαλυπτικά χαρακτηριστικά και ότι ο απόστολος Παύλος είναι ο locus της θείας αποκάλυψης, η οποία εισάγει τον αποκαλυπτικό καινό αιώνα. Το βασικό ερώτημα αυτής της εισήγησης είναι ποιος είναι ο ρόλος του Παύλου στο αποκαλυπτικό πλαίσιο της προς Γαλάτας Επιστολής; Η μόνη απάντηση που προκύπτει από τα λεγόμενα είναι ότι ο Παύλος, ως ο locus της θείας αποκάλυψης, λειτουργεί ως ο άγγελος εξηγητής της αποκαλυπτικής γραμματείας.

Ένα από τα σταθερά χαρακτηριστικά της αποκαλυπτικής γραμματείας είναι η

παρουσία ενός αγγέλου (ενός ουράνιου όντος) που ερμηνεύει σε κάποιο βιβλικό πρόσωπο (κυρίως σε κάποιο προφήτη) τα ουράνια οράματα που του αποκαλύπτονται. Παρόλο που αυτοί οι άγγελοι εμφανίζονται ήδη στους μεταιχμαλωσιακούς προφήτες (Ιεζ 40,3-4, Ζαχ 2,1), η παρουσία του είναι χαρακτηριστική για την αποκαλυπτική γραμματεία. Ιδιαίτερα έντονη είναι η παρουσία και ο ρόλος του στο βιβλίο του Δανιήλ, όπου ο άγγελος εξηγητής σε πολλά σημεία εξηγεί στον προφήτη τη σημασία των οραμάτων (Δαν 7,16, 8,15, 9,22, 10,5, 12,8). Στο Δαν 7,16 διαφαίνεται η λειτουργία του αγγέλου με τα εξής λόγια: «καὶ εἶπε μοι τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν σύγκρισιν τῶν λόγων ἐγνώρισέ μοι». Η λειτουργία του αγγέλου εξηγητή είναι να γνωρίζει τα ουράνια μυστήρια στους εκλεκτούς ανθρώπους.

Αν στραφούμε τώρα στην προς Γαλάτας επιστολή θα δούμε ότι ο απόστολος Παύλος λειτουργεί ακριβώς με αυτό τον τρόπο. Όταν ο Παύλος εισάγει τα αποστολικά διαπιστευτήριά του στους αναφερθέν στίχους Γαλ 1,11-12 με το «γνωρίζω γὰρ ὑμῖν», τότε αυτό λειτουργεί ως κλασική αποκαλυπτική φόρμουλα με την οποία ένας άγγελος εξηγητής διερμηνεύει τα ουράνια μυστήρια, ειδικά όταν το περιεχόμενο του στίχου είναι η θεία αποκάλυψη στον Παύλο. Με άλλα λόγια, όπως ο άγγελος εξηγητής γνωρίζει στον Δανιήλ τη σημασία του οράματος των τεσσάρων θηρίων, έτσι και ο Παύλος γνωρίζει στους Γαλάτες την αποκαλυπτική φύση του ευαγγελίου που τους το κήρυξε.

Για το θέμα μας είναι πολύ σημαντικός ο τρόπος πως ο Παύλος υπενθυμίζει τους Γαλάτες στην πρώτη του επίσκεψη σε αυτούς, όταν τους πρωτοκήρυξε το ευαγγέλιο. Παρόλο που ο Παύλος υπέφερε από κάποιο είδος φυσικής ασθένειας, οι Γαλάτες τον δέχθηκαν «ὡς ἄγγελον θεοῦ..., ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν» (Γαλ 4,14). Αν η προέλευση του κηρυχθέντος ευαγγελίου είναι, όπως είδαμε στο Γαλ 1,11-12, αποκαλυπτική, τότε δεν δικαιούμαστε να υποθέσουμε ότι ο «άγγελος Θεού» στο Γαλ 4,14 πρέπει να ερμηνευτεί στα πλαίσια της αποκαλυπτικής; Με άλλα λόγια, είμαι της γνώμης ότι η αυτοπροσωπογραφία του Παύλου στο Γαλ 4,14 πρέπει να κατανοηθεί στα πλαίσια της αποκαλυπτικής κοσμοθεωρίας και ότι ο Παύλος έβλεπε τον εαυτό του ως άγγελο εξηγητή της αποκαλυπτικής γραμματείας. Σε αυτό το συμπέρασμα συνηγορεί και η κηρυγματική «εξίσωση» του Παύλου με τον Ιησού Χριστό στο Γαλ 4,14 (που λέει ότι οι Γαλάτες τον δέχθηκαν ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν), γιατί είδαμε προηγουμένως πως στο αποκαλυπτικό πλαίσιο της προς Γαλάτας Επιστολής ο Παύλος έγινε ο locus της θείας αποκάλυψης του Χριστού (Γαλ 1,16, 2,20). Επειδή ο Θεός αποκαλύπτει τον υιό του «εν Παύλῳ», στο παύλειο κήρυγμα του ευαγγελίου, τότε ο Παύλος μπορεί να παραλληλίσσει την λειτουργία του ως «άγγελον θεού» με την υποδοχή του Ιησού. Με άλλα λόγια, εκείνος που δέχεται τον Παύλο ως αποκαλυπτικό άγγελο εξηγητή του Θεού δέχεται τον ίδιο

τον Χριστό.

Η έκφραση «άγγελος θεού» χρησιμοποιείται, εκτός του Γαλ 4,14, και στο Γαλ 1,8 και ξανά σε σχέση με το από τον Παύλο κηρυχθέν ευαγγέλιο. Εκεί ο Παύλος προειδοποιεί τους Γαλάτες και απειλεί με ανάθεμα οποιονδήποτε, συμπεριλαμβανόμενον και τον ίδιο τον Παύλο, κηρύττει διαφορετικά από τον Απόστολο των Εθνών: «ἐὰν ἡμεῖς ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζεται παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω». Στο αποκαλυπτικό πλαίσιο της Επιτολής ο άγγελος εξ ουρανού που γνωρίζει το ευαγγέλιο του Θεού στους Γαλάτες λειτουργεί ως αποκαλυπτικός άγγελος εξηγητής. Το κήρυγμα του ευαγγελίου από τους αγγέλους είναι χαρακτηριστικό και άλλων αποκαλυπτικών κειμένων της Καινής Διαθήκης. Εδώ αρκεί να θυμηθούμε το Αποκ 14,6: «καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον πετόμενον ἐν μεσουρανήματι, ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώνιον εὐαγγελίσαι ἐπὶ τοὺς καθημένους ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐπὶ πᾶν ἔθνος καὶ φυλὴν καὶ γλῶσσαν καὶ λαόν». Για το θέμα μας είναι σημαντικό ότι ο Παύλος στο Γαλ 1,8 συγκαταλέγεται με τον υποτιθέμενο άγγελο εξ ουρανού στη κοινή λειτουργία του κηρύγματος του ευαγγελίου και ότι παρουσιάζεται με τον ίδιο τρόπο ως αποκαλυπτικός άγγελος εξηγητής. Η μορφή και το περιεχόμενο του Γαλ 1,6-9 συνηγορεί ότι η κανονική λειτουργία αγγέλου εξ ουρανού, που στο αποκαλυπτικό πλαίσιο της Επιστολής δεν μπορεί να είναι παρά αποκαλυπτικός άγγελος εξηγητής, είναι το κήρυγμα του ευαγγελίου, έστω και στη περίπτωση του «ετέρου ευαγγελίου» (Γαλ 1,6) που υπόκειται στο βαρύτατο ανάθεμα.

Το γεγονός ότι ο Παύλος αναθεματίζει τον εαυτό του και οποιονδήποτε άλλο άγγελο εξηγητή σε περίπτωση να κηρύττουν οτιδήποτε διαφέρει από το ευαγγέλιο που κήρυξε στους Γαλάτες ο Παύλος ως άγγελος Θεού (Γαλ 4,14) μας δείχνει δύο πράγματα. Πρώτον, ότι υπάρχει μόνο ένα ευαγγέλιο και ότι αυτό το ευαγγέλιο συμπίπτει με το κήρυγμα του Παύλου στους Γαλάτες. Οποιοδήποτε άλλο περιεχόμενο του κηρύγματος αποκλείει το κήρυγμα αυτό από τον Θεό και το καθιστά ανάθεμα. Δεύτερον, και άμεσης σημασίας για το θέμα μας, είναι ότι ο Παύλος δεν θεωρούσε μόνο το από αυτόν κηρυχθέν ευαγγέλιο ως το ένα και μοναδικό, ούτε θεωρούσε τον εαυτό του ως ΕΝΑΝ άγγελο εξηγητή της αποκαλυπτικής γραμματείας, αλλά ως ΤΟΝ άγγελο εξηγητή, δηλαδή ως το μοναδικό έγκυρο εξηγητή του περιεχομένου του θείου ευαγγελίου. Αυτό βέβαια δεν αποκλείει και άλλους να κηρύσσουν το ευαγγέλιο, αλλά το κηρυχθέν ευαγγέλιο είναι μόνο το ευαγγέλιο του Παύλου. Αυτό σημαίνει ότι οι άλλοι «άγγελοι εξηγητές» πρέπει να συμφωνήσουν ότι το ευαγγέλιο του Παύλου είναι έγκυρο. Ακριβώς αυτό βλέπουμε στο Γαλ 2,6-9, όπου οι λοιποί απόστολοι αναγνωρίζουν την ορθότητα του ευαγγελίου που κηρύττει ο Παύλος.

Συμπέρασμα

Μετά από τα λεχθέντα μπορούμε να αναρωτηθούμε: γιατί ο Παύλος χρησιμοποιεί στην προς Γαλάτας επιστολή το αποκαλυπτικό θεολογικό πλαίσιο και γιατί παρουσιάζει τον εαυτό του ως τον άγγελο εξηγητή του αποκαλυπτικού καινού αιώνα; Από τα αποκαλυπτικά συμφραζόμενα της επιστολής, και κυρίως από την απολογία του αποστολικού κύρους του Παύλου στα δύο πρώτα κεφάλαια της επιστολής μπορούμε να δώσουμε την εξής απάντηση στην προηγούμενη ερώτηση: ο απόστολος Παύλος χρησιμοποίησε το αποκαλυπτικό σχήμα στην προς Γαλάτας επιστολή για να παρουσιάσει τον εαυτό του ως τον αποκαλυπτικό άγγελο εξηγητή και για να εδραιώσει με αυτό τον τρόπο το απόλυτο και αναμφισβήτητο κύρος του ως αποστόλου.

Πηγή: [Θεολογικά δρώμενα](#)